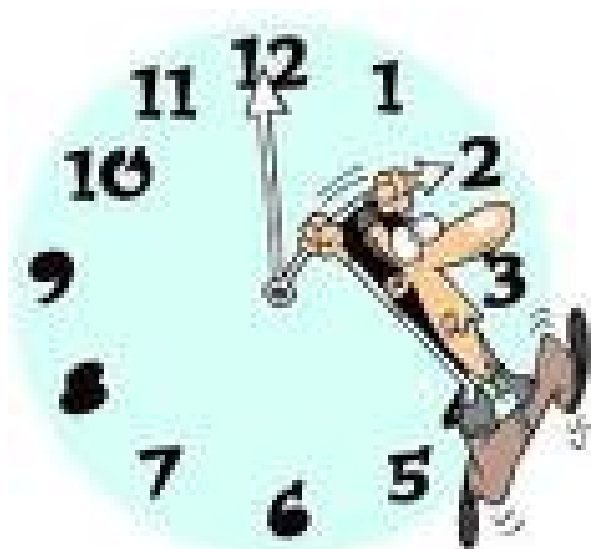

Đêm qua anh đã n ch i đây,
Gi y giôn anh đi n, ô tây anh c m

Canh t b c sang canh năm
Anh đ y, em v n còn n m tr tr
H i ô, ô m t bao gi
H i em em nh ng m không th a
R y mai ngày n ng ngày m a
L y gì đi s m v tr a v i tình...

Bài th c a Tr n T X ng trên đây r t ph bi n, th t nh nhàng lãng m n. Nó lãng m n cách kín đáo dù đã nêu lên hình nh có trai có gái cùng m y câu đ i tho i thân m t, đùa gi n, trách móc, b n r n đ y tình t .

S liên h gi a hai nhân v t anh và em trong bài th th nào nh ? Th đoán coi. Đúng hay sai cũng ch ng quan tr ng gì. Đ c qua, ph n đông s ng i có th s nghĩ ngay đ n hình nh m t bên là các quan viên đi gi y giôn, c m ô tây, hào hoa phong nhã, mang m t b ng đ y văn

ch ng thi phú, m t bên v i nhà hát ð ào, êm đ m ch ng r màn che, th p thoáng các nàng ca k v n khăn vành giây, m c qu n lính tr ng, đàn ng t hát hay.

S liên h gi a em và anh th đ y! Bi t hay không bi t cũng ch ng sao đâu, có th m i “đêm qua anh đ n ch i đây” là l n đ u, có th con đ ng t i thăm em đã mòn l i c t lâu, và quan tr ng là m i khi g p g , th c s c anh và em đ u háo h c nhi t tình thù t c đ qua m t đêm là ch ng trình c n ki t ch ng còn gì m i m đ i đ ng nhau n a, s nôn nóng h ng h c qua đ nh c n l c, nh ng đâu ph i vì v y mà m i đ u canh năm anh đã l c đ c đ y r i, làm em cũng t nh ng , thao th c, bèn đ u cái ô tây nh th m trách anh ch ng nghĩ đ n chút tình “đêm n m năm ”.

Anh đ n ch i v i gi y giôn, ô tây th t là k ng. Có th vì s l - đã đánh th c anh đ y s m, cũng có th anh ch ng mu n đ ai bi t anh đã t i đây nên m i tình m mà đã s a so n t bi t tr v , trong khi em còn n m tr tr m t mình, áy náy, ng n ng nh thi u sót, ch a xong nhi m v , làm anh mu n ch m đ t nh ng phút giây th n tiên tao ng .

Hay là anh còn n ng ki p th sinh, đêm đêm th ng quen gi c tr đ y s m nh th đ dù mài kinh s qua m y l i m i g i đ dành âu y m c a v hi n:

Canh t b c sang canh năm,
Trình anh đ y h c ch n m làm chi.
N a mai chúa m khoa thi
B ng vàng chói l i kia đ tên anh...

Nói cho ngay, gi y giôn, ô tây k ra thì h i x a, ngày nay không còn h p th i n a, mà sao cũng khi n nhi u k càng đ c càng t n ng n ti c r cho mình sinh b t phùng th i, th t không may ch ng đ c hòa đ ng cùng huynh đ , b ng h u x đôi gi y giôn, c m chi c ô tây, nh n nh b i l i trong cái th gi i thanh l ch cao sang y.

Canh t b c sang canh năm là th i đ i m còn khuya kho t. Đ y là lúc v a qua gi S u đ u gi D n, Chi c đ ng h treo t ng v a thông th buông ba ti ng, đ ng ph bên ngoài v ng tanh đ i ánh đèn vàng leo lét, nh v y là h i s m quá, cũng theo thi sĩ Tr n T X ng trong bài th “Chiêm Bao” in n i cu n sách “Vi t Thi” c a L Th n Tr n-Tr ng-Kim thì, b y gi

Thiên h có khi đang ng c ,
Vi c gì mà th c m t mình ta.

Tuy nhiên đ ng t “ng” và “th c” ở đây th c ra không mang đúng cái nghĩa đen th c ng đầu. Lão ti n b i tác gi hai câu th th ng đ n nói riêng và m i ng i nói chung ch c ch n đ u hi u v y, và h n n a đ u th a bi t r ng, b t c đêm ngày, n i đầu, lúc nào mà ch ng có ng i th c k ng , canh khuya l c đ c là chuy n bình th ng kh p m i n i.

Cũng nh ăn u ng, gi c ng ban đêm r t quan tr ng cho m i sinh v t, th mà r t nhi u n i, nhi u ng i v i nhi u lý do, ban đêm còn đ u t t m t t i, l c đ c có khi mãi t i canh ba m i đ c đi n m.

Canh m t đ n c a, đ n nhà
Canh hai đ t c i, canh ba đi n m.

Đó là ch a k , vì hoàn c nh, vì nhu c u, th i bu i khó khăn, ng i ta ph i ch p nh n nh ng vi c m u sinh ban đêm, ngày này qua ngày khác nh các công nhân làm ca, ng i gác đàn, “đón Giao Th a m t phiên gác đêm”...v...v..

Ngày x a mình b nh h ng văn hóa T u v nhi u ph ng di n nói chung, th m chí c vi c đ t tên, phân chia th i gian cũng v y. Căn b n th i l ng m t ngày v n là 24 ti ng đ ng h , nh ng m y v con tr i không chia ra 12 ti ng ban ngày (AM) c ng v i 12 ti ng ban đêm (PM) m t cách khoa h c và đ ng nh t nh hi n t i. Theo nhà nghiên c u H -Ng c-Đ c h đi l i khác và g i đó là âm l ch, đó là lo i thiên văn tính toán đ a vào m t tr i, trái đ t và c m t trắng n a.

M t gi tính theo l i y b ng 2 ti ng ngày nay, nh v y m i ngày ch có 12 gi . M i gi trong ngày có tên g i t ng tr ng b ng 12 con giáp: Tý, S u, D n, Mão, Thìn, T , Ng , Mùi, Thân, D u, Tu t, H i. B t đ u là gi Tý t 11 PM đ n 1 AM. Và c th tu n t ti p n i r i l i tr v ...”n a đêm, gi Tý, canh ba.”

Theo m t bài vi t, Hàn-Lâm Nguy n-Phú-Th cho r ng: C l ch c a Trung- Qu c t năm 2637 tr c thiên chúa, ban ngày có 7 gi chia ra thành 6 kh c và ban đêm ch có 5 gi . Năm gi ban đêm có th g i là năm canh, canh 1 thu c gi Tu t, canh 2 thu c gi H i, canh 3 thu c gi Tý, canh 4 thu c gi S u và canh 5 thu c gi D n.

Ban đêm g i là canh hay gi cũng đ c vì th i l ng nh nhau.

Ban ngày nên g i th i gian b ng gi , ít ng i dùng kh c vì v i 7 gi mà ch có 6 kh c nên m i kh c b ng 1 gi + 1/6 gi r t khó hình dung.

m t vài n c bên Âu Châu và h u h t gi i nhà binh trên toàn c u ng i ta cùng quy c chia m t ngày ra 24 gi nh ng không có AM, PM ngày đêm gì c . Lúc 1 gi sáng là 1 gi , r i lúc 1 gi chi u là 13 gi v...v...

L i n a, còn nh m u chuy n, m t ng i c ng t i b bi n phía tây Đ i-Tây-D ng, đêm khuya đang m màng gi c đ i p thì nh n cú đ i n đ m t bên Âu Châu đ i khái nh v y:

- A lô! Paris đây! Kh e không? Toa đang làm gì th ?
- Kh e! Ng ch làm gì.
- Ch t ch a, b n ch c m i g n 2 gi sáng nh , bên này moa v a ăn đ i m tâm xong. xin l i nhé.

T o hóa an bài, ngày thì sinh ho t, đêm thì ngh ng i, ng đ l y l i s c sau th i gian làm vi c nh c nh n. K g i đ i n t bên Tây làm m t gi c ng c n thi t lúc 2 gi sáng c a ng i b n vì vô tình quên, r i ngay l p t c đã nh ra là m i n i gi gi c có th khác bi t nhau.

M y l i đ m th i này r t bình th ng, nh t là đ i v i chúng ta, nh ng k di t n bu n r i rác kh p năm châu t h i 1975, nh ng nó nói lên m t đ i u: th i kh c sáng t i còn tùy theo v trí t trên m t đ t n a. M t cách ng n g n, xin hình dung trái đ t nh qu cam v i 24 múi, múi n cách múi kia m t gi .

Hai ng i cách m y múi gi ,
K công kia n còn ch mai sau.
(Trong t p th BBNT-2001.)

Nói tóm, ngoài đ i m son tháng âm l ch luôn luôn có trăng tròn vào đêm r m, v n đ chia th i gian m t ngày nh ph ng Đông quá ph c t p. Đó là ch a k l i còn tháng nhu n (năm có 13 tháng) r t r c r i n a. y th mà ng i ta v n còn duy trì t i ngày nay tr n c Nh t B n đ t khoát ch theo tây l ch thôi. Âm l ch còn t n t i, h p đ n ph i ch ng vì nhi u chiêm tinh gia đã nhìn th y m i liên h , nh h ng h t ng gi a s m ng và các vì sao đ tiên đoán t ng lai qua t vi nên v n đ p khuôn đ i theo con đ ng này, ch riêng vi c ch đ nh th i đ i m thì qu th c nó ch ng hay ho bao nhiêu.

Mà sao ban ngày có 7 gi , ban đêm ch có 5 gi ? Th c ra ban ngày và ban đêm dài ng n v n th ng xuyên thay đ i ch đ u có c đ nh nh v y. Nh t là v trí hai c c qu đ a c u. T c ng ch ng có câu “Tháng Năm ch a n m đã sáng” hay “Tháng m i ch a c i đã t i” là gì!

Hoa-K , đ ti t ki m năng l ng và đ thu n v i thiên nhiên, tùy lúc, ng i ta đã uy n chuy n kéo s m ho c đ a l i th i gian m t ti ng đ ng h cho phù h p v i th c t đêm ngày

ph n nào. Ch gi d m i canh m t (7 PM) tr i mùa hè còn sáng ch ng mà có tiên sinh đã cùng năm bà v b t đ u sinh ho t nh trong bài ca dao sau đây thì...s m quá, th i gian gà lên chu ng, h c sinh ti u h c ch a đi ng .

Đêm năm canh năm v ng i h u
V c đun n c, tằm tr u chàng s i,
V hai tr i chi u chia bài
V ba coi sóc nhà ngoài nhà trong
V t qu t mu i giăng mùng
V năm th c d y trong lòng xót xa
Chè th ng, cháo đ u b ng ra
Chàng s i m t bát k o mà h t gân.

Bài này chép t internet nó có hai ch cu i cùng khác v i sách c a Nguy n-Văn-Ng c. Đó là “Công lênh” thay vì “H t gân”. T u chung thì nhi m v c a m y bà v trong hai văn b n không có gì khác nhau. Công vi c “ng i h u” t ng đ i nh nhàng, không giải n ng gi m m a, good job, có th đôi khi cũng ph i làm over time chút đ nh không sao. Tuy nhiên trong cu c s ng chung, th nào cũng có s “đ ng núi này trông núi n ” sinh ra so sánh, phân bì, níu kéo ng m ng m. Nh hai câu ca dao:

Anh i ngo nh m t vào trong,
S m mai đi ch em mua bún v i lòng anh ăn.

Bài ca dao k chuy n v năm v vì ông này ch có năm v ! Năm bà đ c g i v c , v hai, v ba...là do tình tr ng thâm niên công v ch th c ra “V c v hai, hai v đ u là v c ”.

Trong thiên h , nói chung, tùy hoàn c nh m i v có s v nhi u ít khác nhau. Ng i đ o H i có quy n l y b n v . L i th y “Có Ông B y V ” là nhan đ bài ca dao n i cu n sách c a Đào Th n do nhà xu t b n Văn Hóa Thông Tin n hành v i hai câu k t thúc có v m t l i h i h n mu n màng:

Than r ng đ t h i tr i i
Tr i cho b y v nh tôi làm gì!

H i x a, trong gi i đ i gia, vi c t gia cũng g n nh tr qu c. Khác nhau chng là l nh v c l n nh mà thôi. Gia tr ng cũng có đ t đ ai đ sinh l i, có lu t l , có gia nhân đ đ u hành công vi c, đ gi gìn an ninh, đ phòng tr m c p, và dĩ nhiên là ph i có.. v . V con là c a

c i, nên năm nào làm ăn phát đ t, g t hái đ c mùa, sau khi v qu n gia búng bàn toán lách cách r i trình lên b ng t ng k t thu chi th y rõ i nhi u h n l , ng i ta i s m thêm v cho...vui!

Ng i chi n sĩ vô danh trên đây v i năm bà v an h ng h nh phúc, thanh bình th t là s ng. Hình nh cu c s ng c a k sinh ra t trong b c đi u này là n i thêm thu ng c a bi t bao trai tráng n i lữ tre xanh, nh ng k ngày ngày âm th m đ m hôi, đánh trâu ra đ ng c y xâu cu c b m.

Khách quan thì ph i công nh n ng là k không nh ng có l c mà còn có tài nên t ng đ i m i gi đ c c nh êm m, yên n ngày đêm nh th .

Cũng khách quan, v cu c s ng tình c m, ta th y “cha n i” này, dù, th nào ch ng có lúc b r y rà ng t véo vì l ng l không bi t ngo nh m t vào trong hay ngo nh m t ra ngoài nh ng nói chung thì t ng đ i còn ngon lành h n c ... vua Gia-Long l n!

M t hôm vua Gia Long (1802-1819) đã tâm s v i Michel Đ c Chaigneau, v công th n ng i Pháp đã góp công s c giúp vua khai qu c, th ng nh t s n hà, nh sau:

- Khanh đ ng t ng r ng sau khi hoàn t t công vi c hành chánh là tr m đ c ngh ng i trong n i cung c a tr m. Khanh s không ng cái gì s đ i tr m đ đây.(Ch vào h u cung). Bên ngoài tr m r t hài lòng vì nói chuy n v i nh ng ng i x ng đáng. H l ng nghe, hi u bi t và vâng l i tr m. Còn h u cung tr m ph i đ ng đ u v i m t đàn qu cái th c s ! Chúng cãi nhau, ng c đ i nhau, ph báng nhau...r i sau đó cùng ch y đi tìm tr m đ yêu c u phân x .

Michel Đ c Chaigneau tâu:

-Vi c đó r t đ ! Hoàng th ng có th gi m b t m i s u kh b ng cách h n ch b t s cung phi.

-Su t! Hãy nói kh . Gia-Long ng t ngang.

Nhà vua truy n cho đám th v lui ra ngoài, r i nói ti p:

- ! Ông Đ c! N u các quan đ ng liêu c a khanh nghe đ c đi u mà khanh v a nói ra đó, h s tr thành nh ng k thù vĩnh vi n c a khanh. Khanh không bi t r ng các cung phi h u h t đ u là con cái các quan ? Nay m c dù s tu i c a tr m cũng đáng k , nh ng không bao lâu n a m t v quan s dâng hi n tr m con gái c a ông ta. Tr m không th t ch i đ c. Vì n u làm nh th vô tình tr m s ch c t c ông ta và làm cho ông ta vô cùng đau đ n. đ đây có con gái đ c tuy n vào cung là m t vinh đ và s đ c ý c a m t ông quan. Đó là s b o đ m ch c ch n nh t v s trung thành c a ông ta. Tr m mu n s a đ i l i c th gi i, nh t là th gi i đàn bà, vì h đ u đáng ghê s h n đàn ông. N u tr m ghét b m t trong s các cung phi c a tr m, nó s than phi n v i thân ph nó ngay, và n u không x nh c, to ti ng tr c tu i già c a tr m thì ông ta cũng gieo r c gi a các quan nh ng s đ n đ i v n v t v tr m, s làm cho tr m mang đ y nh ng s l b ch tr c con m t c a th n dân.

Trên đây là m u đ i tho i trích t c u n “Sau B c C m Thành Nhà Nguy n” c a giáo s H a-Hoàn do Đ i-Nam xu t b n năm 1994 Hoa-k .

Than i! Sau khi nghe gi i thích, Michel Đ c Chaigneau ch c cũng hi u, là, i i khuyên đ gi m b t m i s u kh cho vua Gia-Long ch ng th th c hi n đ c, m c dù ông đã cùng kho ng 20 ng i Pháp theo Bá-Đa-L c ch súng đ n sang Gia-Đ nh giúp Nguy n-V ng...b m đ t tay, t tháng 6 năm 1789, tho t thôi, cũng đã m i m y năm tr i, đã h i nh p, thu l m bao nhiêu kinh nghi m, nh ng đôi khi v n ng ngàng v n n văn hóa, phong t c b n x .